

Med den här foldern vill vi inspirera till varsam vård och utveckling av fritidshusen i Västra Götaland

1900-talet ligger bakom oss och har blivit historia. Det har lämnat många spår efter sig, bland annat tusentals fritidshus. Spår som berättar för kommande generationer hur det var att leva under 1900-talet. Spår som är värda att ta hand om.

Fritidshusen har blivit historiska

I början av 1900-talet växte en längtan till naturen fram, till den friska luften långt från den hektiska staden och dess fabriker. Idén om sportstugan i skogsbrynet föddes, där man skulle leva ett aktivt liv i stärkande sol.

År 1938 fick alla svenskar rätt till två veckors semester. Fritidshusen började växa upp som svampar längs sjöar och hav, till en början främst nära de större städerna.

Efterhand blev det fler semesterveckor och många fick det bättre ställt kring mitten av seklet. Allt fler hade råd att skaffa sig en stuga. Visste du att det idag finns 55 000 fritidshus i Västra Götalands län!

Idag är fritidshusen symboler för det välfärdsamhälle som etablerades under 1900-talet. De berättar om barndomens sommarlov, om midsommarfester, bad och blåbärsplockning men också om folkhemmets framväxt, om förbättrad levnadsstandard, semesterlagstiftning och framtidstro. Fritidshusen har blivit till ett kulturarv som är väl värt att vårda och bevara.

Från enkel stuga till liten välutrustad villa

Redan på 1920-talet började enstaka områden med enkla så kallade sportstugor att etableras i utkanten av större städer, men det var först under årtiondet som följde som byggandet av små fritidshus tog fart på allvar. Under 1930-, 40- och 50-talen byggde många sina fritidshus själva på helger och sommarkvällar, i regel utan

professionell hjälp. De byggdes på tomter helt nära havet eller en sjö, ofta på arrenderad mark.

Till en början var stugorna små och hade enkel standard. Stommen konstruerades av plank eller regler, och väggarna kläddes gärna med liggande panel. Stockimiterande panel var särskilt populärt men också en variant som kallas panel på förvandring (se fotografiet längst till vänster). Vissa klädde stommen med målade träfiberskivor av typen masonite, som sedan fick utgöra fasad. Många återanvände äldre dörrar, fönster och annat material till sina stugor, till exempel lådor som bilar eller maskiner transporterats i.

Allt eftersom åren gick och ekonomin blev bättre för många installerades el, toalett och ordentligt kök i stugorna. För att få större utrymmen kunde man till exempel göra om en veranda eller två till sovrum.

Äldre fritidshusområden från 1930-, 40- och 50-talen har idag ofta en brokig karaktär med

stugor i olika former och storlekar. Få ser ut idag som de gjorde då de var nybyggda.

Med tiden såldes allt fler monteringsfärdiga stugor, så kallade kataloghus. Boytan ökade successivt och standarden på badrum och kök blev högre.

Många av fritidshusen som byggdes på 1960- och 70-talet och senare har inte förändrats särskilt mycket med åren eftersom de redan från början var ganska rymliga och välutrustade. De uppfördes på förhållandevis stora naturtomter i välplanerade områden med gemensamma anläggningar som till exempel småbåtshamnar, vatten- och reningsverk.

Fotografierna är tagna av Carina Carlsson, Karin Lundberg och Marie Odenbring Widmark, Regionmuseum Västra Götaland / Västarvet; Kristina Wallman, Göteborgs Stadsmuseum. De föreställer stugor från många olika hörn i vårt län, byggda från 1930- till och med 1970-talet. Den svartvita bilden är lånad av Stora Lundby Hembygdsarkiv.

Ett område med fritidshus är ett kulturlandskap!

Det kan vara den slingriga vägen, den branta sluttningen mot vattnet eller kanske de omgivande granarna som ger området sin prägel, inte bara stugorna i sig. Vad är det som gör ditt fritidshusområde speciellt? Och vad kan göras för att utseendet ska bestå?

Med kunskap om området och dess historia kommer man långt. Prata med dina grannar om hur området ser ut och hur det förändrats. Kanske finns det gamla foton och kartor? Känner du till historien blir områdets värden tydliga och chanserna ökar att kommande förändringar kan göras med eftertanke.

Vill du fördjupa dig i ditt fritidshusområdes historia? Kanske till och med starta en studiecirkel? Vi tar gärna emot din dokumentation (se kontaktuppgifter på baksidan)! Exempel på frågor som du kan fördjupa dig i är: Vilka var det som byggde? Finns det kopplingar till något särskilt företag? Hur såg/ser husen i området ut? Vad användes marken till innan det blev fritidshusområde?

Lilleby fritidsby på Hisingen är ett välbevarat fritidshusområde som började byggas under 1950-talet.

Vad kan du göra för att behålla karaktären på ditt fritidshus?

Alla hus formas av människorna som använder dem, även stugor som bara är några decennier gamla.

Många fritidshus omvandlas med åren till åretruntbostäder. Detta för ofta med sig ett behov av modernisering, till exempel större kök och badrum. Om du måste bygga till eller förändra på något annat sätt, gör det varsamt med respekt för husets karaktär!

Fråga gärna läns museet om råd. Tänk också på att höra med kommunen om du behöver söka bygglov eller göra bygganmälan.

Tänk på detta när det är dags för underhåll:

- Den ursprungliga panelen, fönstren och dörrarna betyder väldigt mycket för husets utseende. Behåll den ursprungliga färgsättningen om du kan!
- Om rötskador uppstått, byt bara ut det som är skadat.
- Använd samma dimensioner och utseende när du ersätter något eller utformar nya tillskott.
- Uthus och bodar är viktiga inslag i många fritidshusområden, även de är viktiga att vårda för att karaktären ska bibehållas. Om de står tomma och förfaller, försök hitta nya användningsområden. Detaljer som grindar och murar eller äldre kylanordningar från tiden före kylskåpen är också intressanta att bevara.

Den här foldern har tillkommit inom ramen för **Moderna Västra Götaland**, ett samverkansprojekt där 1900-talets historia står i fokus. Den har bekostats av Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Vill du veta mer?
Gå in på www.modernavg.se
eller kontakta oss på något av telefonnumren nedan.

Bohusläns museum
tel: 0522 - 65 65 00

Göteborgs stadsmuseum
tel: 031 - 368 36 00

Regionmuseum Västra Götaland
(fd Älvsborgs läns museum)
tel: 0521 - 26 41 00

Västergötlands museum
tel: 0511 - 260 00

MODERNA VÄSTRA GÖTALAND

Har du tänkt på att det här är ett
kulturarv?

